

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-47-6>

УДК 336

Гісем Марія Мирославівнастудентка магістратури,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»**Король Марина Михайлівна**доктор економічних наук,
викладач кафедри міжнародних економічних відносин,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»**Mariia Hisem, Maryna Korol**

Uzhhorod National University

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ

FINANCIAL SECURITY PROBLEMS OF THE BANKING SECTOR IN UKRAINE DURING A FULL-SCALE RUSSIAN INVASION

Анотація. Дана стаття присвячена вивченню проблем фінансової безпеки банківського сектору України у контексті повномасштабного російського вторгнення. Автор аналізує вплив зовнішніх факторів, пов'язаних із військовим конфліктом та анексією територій, на функціонування та стійкість банківської системи. Особлива увага приділяється ризикам, які виникають у зв'язку з втратою територіальної цілісності та економічною нестабільністю у зоні конфлікту. У роботі розглядаються стратегії та заходи, які можуть бути призначені для забезпечення фінансової стійкості банківського сектору в умовах геополітичної напруженості. Досліджено структуру доходів української банківської системи за останні 5 років. Розглянуто умови, створені Національним банком України для нормального функціонування банків у надзвичайно складних умовах. Визначаються основні напрями політики та реформ, спрямованих на збереження інтеграції банківської системи України в міжнародних фінансових ринках та забезпечення її стійкості в умовах внутрішньої та зовнішньої нестабільності.

Ключові слова: фінансова безпека, повномасштабне вторгнення, банківська система, ризики, банківське кредитування.

Summary. This article is devoted to the study of financial security problems of the banking sector of Ukraine in the context of a full-scale Russian invasion. The author analyzes the influence of external factors related to the military conflict and annexation of territories on the functioning and stability of the banking system. Special attention is paid to the risks that arise in connection with the loss of territorial integrity and economic instability in the conflict zone. The work considers strategies and measures that can be designed to ensure the financial stability of the banking sector in conditions of geopolitical tensions. The income structure of the Ukrainian banking system over the past 5 years has been studied. The conditions created by the National Bank of Ukraine for the normal functioning of banks in extremely difficult conditions are considered. The main directions of policy and reforms aimed at preserving the integration of the banking system of Ukraine in international financial markets and ensuring its stability in conditions of internal and external instability are defined. All aspects of public life, with a special emphasis on the economic sphere, in particular – the banking system in Ukraine were negatively affected due to political and economic instability in the period from 2013 to 2015 (the most serious in the entire history of the Ukraine's independence), the annexation of Crimea, the beginning of the conflict in the East and the full-scale invasion of Russia in 2022. Ensuring the financial security of the banking system in Ukraine has become a major factor in promoting the socio-economic development of the country, increasing the welfare of the population, increasing investments, managing national finances, organizing credit and ensuring financial stability. This is achieved by stimulating economic growth and ensuring the stability and purchasing power of the national currency. The study of this topic is of significant scientific and practical interest. Highlighting the key points, the military actions on the territory of Ukraine do significantly affect all aspects of life and the banking system. Because of the regulatory and effective measures of the National Bank of Ukraine, the banking system in Ukraine managed to quickly adapt to the colossal changes and currently continues to function stably despite the war, terror and cyber attacks to say the least of it. To restore and develop the financial sector in the post-war period it is, however, important for banking institutions to assure rebuilding the banking system of Ukraine by implementing effective operational measures through operational and investment activities.

Keywords: financial security, full-scale invasion, banking system, risks, bank lending.

Постановка проблеми. Політична та економічна нестабільність в період з 2013 по 2015 роки в Україні, яка є найсерйознішою за всю історію незалежності країни, анексія Криму, початок конфлікту на Сході та повномасштабне вторгнення росії у 2022 році негативно позначилися на всіх аспектах суспільного життя, з особливим акцентом на фінансово-економічну сферу, зокрема на банківську систему.

Забезпечення фінансової безпеки банківської системи стало важливим фактором у сприянні соціально-економічному розвитку країни, підвищенні добробуту населення, збільшенні інвестицій, управлінні національними фінансами, організації кредитування та забезпеченні фінансової стабільності. Це досягається шляхом стимулювання економічного зростання та забезпечення стабільності і покупельної спроможності національної валюти.

Дослідження даної тематики має значний науковий і практичний інтерес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У науковому середовищі проблематику щодо банківської системи України під час повномасштабного вторгнення досліджували: Дадашова П., Мордань Є., Правдиківська І.І., Дорошенко Н.О., Ситник Н.С., Пріцак Я.М., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О. та інші.

Незважаючи на достатню кількість наукових публікацій, є певні аспекти, які ще не є до кінця дослідженими.

Метою статті є з'ясування фінансової безпеки банківського сектору України під час повномасштабного російського вторгнення.

Виклад основного матеріалу дослідження.

З початком бойових дій банківська система України пережила серйозні потрясіння та змогла адаптуватися до нових, напружених умов функціонування. Банківські установи продовжують здійснювати свою діяльність та прагнуть виконувати всі зобов'язання та дотримуватись економічних нормативно-правових актів Національного банку України. Однак банківська система в цілому змінилася, оскільки певні обставини призвели до змін у банківській інфраструктурі, що впливає на безпеку банківського ринку.

Як зазначає директорка Департаменту фінансової стабільності НБУ Дадашова П.: «Банківську систему слушно називають кровоносною системою економіки. Перш за все, банки забезпечують платежі населення та бізнесу. По-друге, вільні кошти бізнесу та значна частка заощаджень населення зберігаються на рахунках у банках. Ці кошти банки використовують для кредитування. Злагоджена і безперебійна робота банків в умовах війни є важливішою, ніж у мирний час» [2].

Як найважливіший елемент фінансово-кредитної сфери держави банківська система сприяє

забезпеченню фінансової безпеки країни. Власне, саме стан банківського сектору визначає рівень фінансово-кредитної безпеки, а отже, певною мірою, і рівень фінансової безпеки держави [14].

Отже, стан фінансової безпеки країни як складової економічної безпеки, загрози та завдання держави щодо забезпечення фінансової безпеки визначено Стратегією економічної безпеки України на період до 2025 р., затвердженою Указом Президента України від 11 серпня 2021 р. [15].

У цьому документі представлено стан фінансової безпеки, як і інших видів, надається через аналіз загроз стабільності фінансового розвитку та механізмів їх подолання. Тому законодавець розглядає фінансову безпеку як організаційний стан фінансової системи, що забезпечує передбачення загроз і позначення завдань, спрямованих на їх подолання.

Під час військової агресії росії українська банківська система зазнала різноманітних ризиків, що впливали на ключові банківські операції. До них належать: – підвищення макроекономічного ризику, що проявляється різким економічним спадом і дефіцитом бюджету; – збільшення ризику капіталу – капітал не сильно змінився з початку війни, але якщо війна триватиме довго, ризик зростатиме; – збільшення кредитного ризику, що пояснюється падінням доходів населення та закриттям підприємств; – підвищений валютний ризик, але фіксація обмінного курсу та збалансовані валютні позиції поки що обмежують цей ризик; – ризик прибутковості вважається високим через збитки за кредитами та відрахування до резервів за кредитними збитками [11].

Велика кількість непрацюючих кредитів становить серйозну загрозу для банківської системи та вимагає негайного вирішення. Заборгованість банків спонукає їх шукати додаткові, не завжди легальні, джерела доходу та приховувати реальні доходи, щоб уникнути сплати податків. Перед власниками незаконно отриманих коштів постає питання, як їх легалізувати, і головною дійовою особою в цьому плані є банк. Отже, високе значення цього показника свідчить про відповідний високий ризик участі банківських установ у нелегальних схемах та тінізації коштів [7].

Варто також зазначити, що дохід, який надходить до банківської системи, сприяє фінансовій безпеці. Тому погляньмо на структуру доходів української банківської системи за останні 5 років (див. рис. 1).

Аналізуючи дані на рисунку 1, можна побачити, що найбільшу частину загальних доходів банківської системи України складають процентні доходи, які зросли під час війни. Так, у 2018 р. цей показник становив 140,803 млн грн, тобто на 76,189 млн грн менше порівняно з 2022 р. Проте цей дохід включає доходи за кредитами та депози-

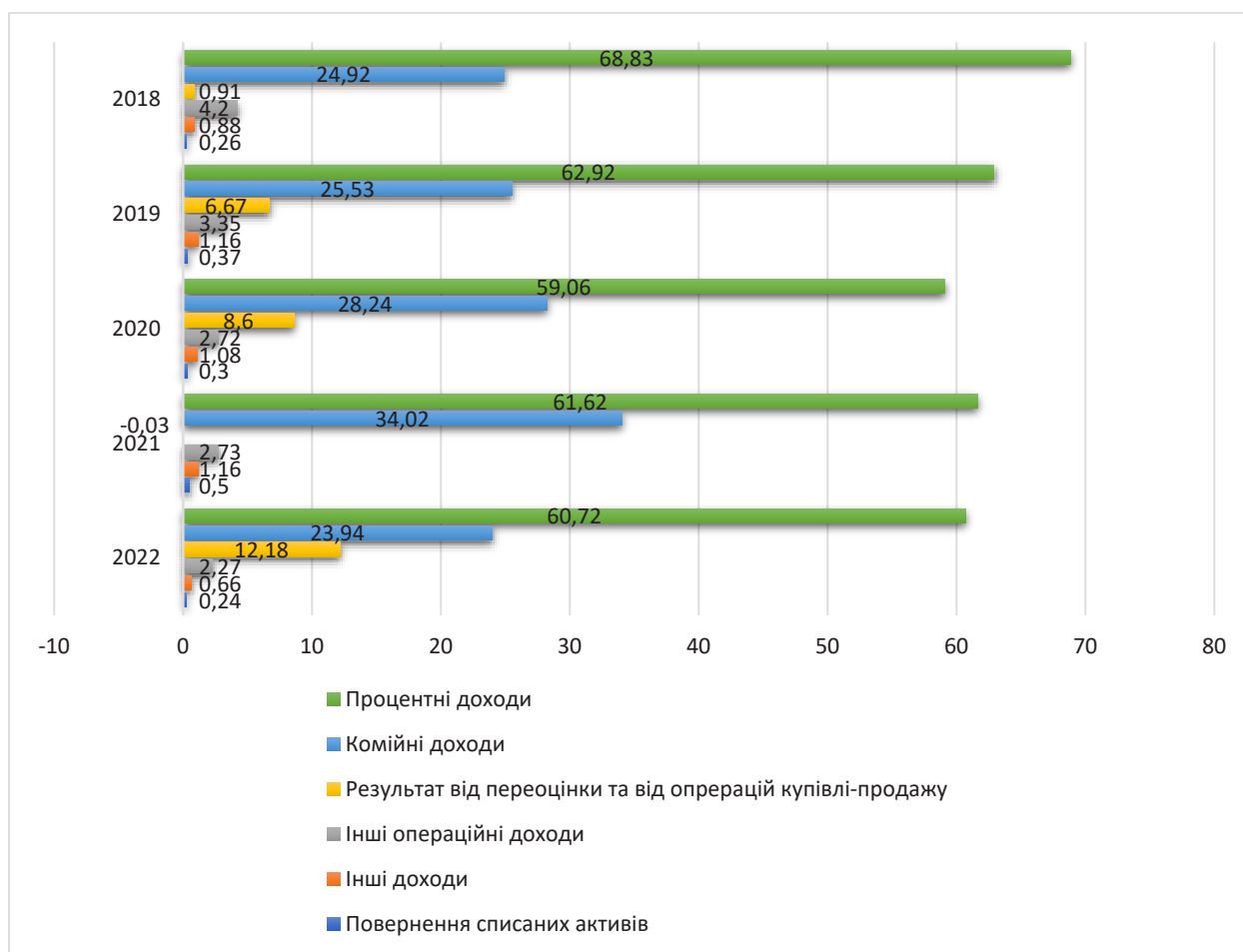

Рисунок 1 – Структура доходів банківської системи України у 2018–2022 рр.

Джерело: складено на основі [4]

тами в інших банках і характеризується високим процентним ризиком для банківських установ.

Протягом усього аналізованого періоду найменшу питому вагу в структурі доходів банківської системи України займає повернення списаних активів, зменшилися лише інші операційні доходи. Основним напрямком фінансової безпеки банків має бути підвищення економічної ефективності та прагнення до підвищення обсягів та ефективності використання фінансових ресурсів. Однак є й низка слабких місць, які негативно впливають на боротьбу за безпеку банків [13].

Так, у дослідженні банківської системи України за 2018-2022 рр. визначено основні загрози фінансовій безпеці банківського сектору. До них належать: бойові дії, що тривають на території України; економічний спад держави; коливання внутрішнього валютного курсу; зниження ліквідності активів банківських установ; інфляція; відтік капіталу з держави; кібератаки та терор з боку терористичної держави. Тому, для запобігання виникненню цих загроз перед Національним банком України стоять основні завдання: створення оптимальних умов для виконання банками своїх

завдань та обслуговування населення в умовах війни, а також обмеження негативного впливу військової агресії на банківську систему.

З цієї причини Національний банк України з початку збройної агресії росії створює умови для нормального функціонування банків у надзвичайно складних умовах. Антикризові рішення регулятора базуються на трьох основних принципах:

- захист інтересів клієнтів банку, насамперед вкладників. Вони повинні мати доступ до власного капіталу та кредитних коштів, платежів і переказів;

- підтримання операційної діяльності та ліквідності банків. Тимчасовий негативний вплив військових дій на діяльність банків не повинен призвести до визнання найбільш постраждалих банків неплатоспроможними. Такі фінустанови матимуть час, за потреби, відновити фінансову стабільність після закінчення воєнного стану;

- адекватне відображення реального фінансового стану банків. Не дивлячись на втрати внаслідок війни, «прикрашенням» звітності їх приховувати не можна. Дуже важливо бачити реальну картину. Без цього буде важко реалізувати ефек-

тивний план відновлення банківської системи після війни.

Виходячи з цих принципів, НБУ склав перелік заходів, які забезпечують функціонування банківської системи. Проте доцільність застосування конкретних заходів на практиці залежить від сценаріїв розвитку подій.

Адже цілком зрозуміло що ризик тривалих бойових дій є загрозою для банківського сектору, оскільки, вони потребують значного фінансування, що зрештою призвело до рекордного дефіциту бюджету. Наявних внутрішніх ресурсів недостатньо для фінансування всіх бюджетних потреб. Тож міжнародна допомога залишається критичною для України. Започаткована програма із МВФ сприятиме отриманню 115 млрд дол. від партнерів у наступні чотири роки та робить міжнародну фінансову підтримку системнішою. Виконання Україною зобов'язань перед міжнародними партнерами – запорука подальшого планомірного надходження коштів [5].

Додамо також, те, що за активної підтримки міжнародних фінансових організацій, відбулася реформа фінансового сектору України, що здійснювалася за сприяла макрофінансовій стабілізації та зміцненню спроможності регуляторів та учасників фінансового ринку протистояти кризовим явищам. Зокрема, протягом останніх років НБУ разом із міжнародними партнерами працював над розробленням і впровадженням нових нормативних актів щодо капіталу та ліквідності, які відповідають європейській системі CRD/CRR, з метою сприяння фінансовій стабільності та стійкості української банківської системи. Тому, НБУ прийняло рішення оновити Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року [16].

За останніми звітностями НБУ ліквідність банківської системи не викликає занепокоєнь: коефіцієнти короткострокової ліквідності в середньому втричі перевищують мінімальні вимоги. Обсяги коштів населення на рахунках у банках стабільні. Дають результати зусилля Національного банку з поліпшення строкової структури вкладень населення. Кроки регулятора спонукали банки підвищити привабливість строкових гривневих депозитів: підняти ставки за довгими вкладками та переглянути лінійку депозитів. Внаслідок цього обсяги гривневих строкових депозитів почали зростати, як і їхня частка. Приплив коштів бізнесу триває [5].

Також зазначимо, що у жовтні 2023 р. у сфері реалізації монетарної політики держави відбулося впровадження керованої гнучкості обмінного курсу, що, починаючи з 3 жовтня 2023 р. встановлюється на основі курсу за операціями на безготівковому міжбанківському валютному ринку. Основними передумовами відмови від фіксованого обмінного курсу стали, зокрема: стійкий прогрес у зниженні інфляції (з 26,6 % р/р у грудні 2022 р. до

8,6 % р/р у серпні та 7,1 % р/р у вересні 2023 р.); позитивні інфляційні та курсові очікування ринкових суб'єктів; додатні відносно рівня інфляції процентні ставки за строковими гривневими депозитами (близько 15 % річних); накопичення достатнього обсягу міжнародних резервів (майже 40 млрд дол. США станом на 01 жовтня 2023 р.); стабільний стан банківської системи [9; 10].

Так, незважаючи на початкові побоювання, банківська система залишається ліквідною. Адже з початку повномасштабного вторгнення росії (24 лютого 2022 р.) НБУ вирішив встановити ліміт 100 тис. гривень на щоденне зняття коштів у гривні з банківських рахунків. Виведення валютних коштів було повністю заборонено. Сьогодні такі обмеження послаблено. Зокрема, можна знімати валютні залишки в еквіваленті 30 тис. грн на добу в еквіваленті [8].

Зрештою, фінансова база банків залишається відносно стабільною. Адже, Україна припинила емісійне фінансування і знову залучає гроші на внутрішніх боргових ринках. Цього року було залучено 13 млрд дол. США. Рівень інфляції, який наприкінці минулого року сягнув піку 27%, знизився до близько 7%. Відсоткові ставки були знижені двічі з липня 2023 р. – з 25% до 20%. Зниження відбулося значно раніше, ніж передбачав НБУ. Зросли податкові надходження. Відбувся перехід від режиму фіксованого обмінного курсу до курсу керованої гнучкості. Іншими словами, фінансові та монетарні ринкові сили відновлюються.

Однак, існує й погана новина, яка полягає в тому, що український контрнаступ, схоже, зайшов у глухий кут, і війна не має жодних ознак завершення. Якщо донори справді стомляться, то наступного року Україна може зіткнутися з новою – потенційно глибшою – кризою фінансування [6].

Також варто зазначити, що український малий та середній бізнес вказує на стагнацію умов для ведення бізнесу, а кожне п'яте підприємство в Україні закрилося з початку 2023 р. За результатами перших п'яти місяців роботи у 2023 році 21,1% підприємств повністю або майже повністю зупинили роботу (від 0% до 30% від планового показника). Такі результати показало 12-те дослідження стану та потреб малого та середнього бізнесу (МСБ) в умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну [3].

Проте багато роботодавців планують продовжувати виплачувати зарплату працівникам, що призведе до зниження коштів бізнесу в банках. Однак, варто зазначити й те, що в Україні з початку повномасштабного вторгнення і на кінець вересня 2023 р. за програмою релокації бізнесу у більш безпечні регіони переїхало 840 підприємств. З них 667 вже працюють на новому місці. Так, наразі за урядовою програмою підприємства можуть перевезти виробничі потужності з терито-

рій, що наближені або знаходяться у зоні бойових дій, до 16 регіонів країни [1].

У разі потреби НБУ готовий підтримувати ліквідність банків за допомогою інструментів рефінансування. Адже банки мають доступ до рефінансування на умовах «овернайт» із заставою у вигляді високоліквідних активів, зокрема державних цінних паперів. Банки мають дуже великі запаси цього виду активів.

З початком повномасштабної війни НБУ також запровадив беззаставне (бланкове) рефінансування строком до одного року, розмір якого обмежений на рівні 30% наявних у банку депозитів населення станом на 23 лютого 2022 р. Цей ресурс потрібен для того, щоб банки, які спостерігають відтік коштів фізичних осіб, могли їх компенсувати. У нинішніх умовах не всі позичальники можуть обслуговувати позики [18].

Банки також запровадили «кредитні канікули»: клієнтам тимчасово заборонено погашати кредити відповідно до ухваленого закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [12].

Законом також скасовано штрафи за несвоєчасне погашення кредитних зобов'язань під час воєнного стану. НБУ вітає такі кроки щодо людей, які потребують кредитних канікул. Непередбачуваність сценаріїв війни не дає можливості точно оцінити, яка частка клієнтів зможе повернутися до нормального обслуговування кредитів. Відомо, що збитки для банків будуть значними.

Війна вплинула і на кредитування. У перші дні війни населення активно використовувало наявні кредитні лінії. Однак у березні кредитний портфель для фізичних осіб почав скорочуватися. Війна також уповільнила видачу нових бізнес-кредитів – обсяг бізнес-кредитів залишився практично незмінним з 24 лютого. Банки готові продовжувати кредитувати ключові галузі та компанії під час воєнного стану. Вони продовжуватимуть

активно використовувати програми державної підтримки, зокрема портфельні гарантії та компенсацію відсотків за програмою «5-7-9%» [17].

Однак, враховуючи спад економічної активності, скорочення кредитного портфеля неминуче.

Скорочення кредитування, відсутність доходів і втрата частини кредитного портфеля призводять до зменшення капіталу банків. Однак банки продовжуватимуть працювати, навіть якщо їхні показники достатності капіталу будуть нижчими від встановлених стандартів. Навіть після закінчення війни фінансові установи матимуть достатньо часу, щоб відновити нормальну роботу та відновити капітал.

НБУ максимально спростив вимоги до повсякденної діяльності банків і відмовився від запровадження нових регуляторних вимог. Регулярну оцінку стійкості скасовано, вимоги до капіталу для ринкових ризиків відкладено, а буфери капіталу не будуть активуватися.

Водночас у НБУ переконані, що навіть у найскладніших умовах важливо розуміти справжнє становище банків. Тому регулятор очікує від банків адекватного відображення якості активів. Прозорість, ефективність та стабільність банківської системи – це ті переваги останніх років, які наразі дозволяють Україні зберігати міцні позиції на «фінансовому фронті» [2].

Висновки. Отже, можна стверджувати, що військові дії на території України впливають на всі сторони життя та банківську систему. Завдяки регуляторним та дієвим заходам Національного банку України банківська система швидко адаптувалася до колосальних змін і продовжує стабільно функціонувати попри війну, терор та кібератаки.

У післявоєнний період для банківських установ важливою є відбудова банківської системи України шляхом здійснення ефективних оперативних заходів щодо відновлення та розвитку фінансового сектору шляхом здійснення операційної та інвестиційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. В Україні 840 підприємств переїхали через війну у безпечніші регіони – Опендатабот. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3777422-v-ukraini-840-pidpriemstv-pereihali-cerez-vijnu-u-bezpecnisi-regioni-opendatabot.html>
2. Дадашова П. Фінансова оборона країни. Як працює банківська система під час війни. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/16/684104/index.amp>
3. Дослідження стану бізнесу в Україні. Червень 2023. URL: <https://drive.google.com/file/d/1X4e53R9UZs7IuXwAyPyOxtrAhhNy5rkL/view>
4. Доходи та витрати банків України. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1>
5. Звіт про фінансову стабільність НБУ. Червень 2023 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H1.pdf?v=4
6. Інтерв'ю Голови НБУ Андрія Пишного для національного медіа Канади The Globe and Mail про створення проекту безперебійної роботи банків POWER BANKING, підтримання бюджету та значення для України збереження міжнародної допомоги й надалі. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/intervyu-andriya-pishnogo-dlya-the-globe-and-mail-pro-bezpereribnyu-robotu-bankivskoyi-sistemi-pid-chas-viyni-vidmovu-vid-emisiynogo-finansuvannya-byudjetu-ta-mijnarodnu-dopomogu>

7. Мордань С.Ю., Журавка О.С., Діденко К.В., Кравченко Я.І. Фінансова безпека банківської системи України: сутність та оцінка. *БізнесІнформ*. 2021. № 1. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-1_0-pages-243_251.pdf

8. Національний банк збільшив ліміт на зняття готівки в Україні з рахунків у іноземній валюті та уточнив низку обмежень на транскордонні операції. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zbilshiv-limit-na-znyattya-gotivki-v-ukrayini-z-rahunkiv-u-inozemniy-valyuti-ta-utochniv-nizku-obmejen-na-transkordnonni-operatsiyi>

9. НБУ впроваджує керовану гнучкість обмінного курсу, що посилить стійкість валютного ринку та економіки. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-vprovadjuje-kerovanu-gnuchkist-obminnogo-kursu-scho-posilit-stiykist-valyutnogo-rinku-ta-ekonomiki>

10. Огляд інструментів фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (вересень-жовтень 2023 року). URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voeyennoho-stanu-v-0>

11. Правдиківська І.І., Дорошенко Н.О. Вплив війни на банківську систему України. *Молодий вчений*. 2022. № 9(109). С. 150–156.

12. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 2010 р. № 2120-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

13. Ситник Н.С., Прицак Я.М. Банківська система України в умовах війни: ризики та оцінка безпеки. *Молодий вчений*. 2023. № 6(113). С. 94–98.

14. Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блашук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О. Банківська система : навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/Blashchuk_Petyk_13_end.pdf

15. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 : Указ Президента України від 11.08.2021. № 347/2021. *Урядовий кур'єр* від 13.08.2021. № 156. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>

16. Стратегія розвитку фінансового сектору України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=5

17. Уряд прийняв рішення для оптимізації Державних програм «Доступні кредити 5-7-9%» та «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%» в умовах воєнного стану. 2023. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_uriad_priiniav_rishennia_dlia_optimizatsii_derzhavnikh_program_dostupni_krediti_5-7-9_ta_dostupnii_finansovii_lizing_5-7-9_v_umovakh_voennogo_stanu-3884

18. Уточнено порядок надання кредитів рефінансування для підтримки ліквідності банків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/utochnenoporyadoknadannyakreditivrefinansuvannya-dlya-pidtrimki-likvidnosti-bankiv>

References:

1. In Ukraine, 840 enterprises moved to safer regions due to the war – Opendatabot. Ukrinform (2023). Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3777422-v-ukraini-840-pidpriemstv-pereihali-cerez-vijnu-u-bezpechni-regioni-opendatabot.html> (in Ukrainian)

2. Dadashova P. Financial defense of the country. How the banking system works during wartime (2022). Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/16/684104/index.amp> (in Ukrainian)

3. Study of the state of business in Ukraine (June, 2023). Available at: <https://drive.google.com/file/d/1X4e53R9UZs7LuXwAyPyOxrrAhhNy5rkL/view> (in Ukrainian)

4. Income and expenses of Ukrainian banks. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1> (in Ukrainian)

5. Report on the financial stability of the NBU (June, 2023). Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H1.pdf?v=4 (in Ukrainian)

6. Interview of NBU Chairman Andrii Pyshnyi for the Canadian national media The Globe and Mail about the creation of the POWER BANKING project for the uninterrupted operation of banks, maintaining the budget and the importance for Ukraine of maintaining international aid in the future. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/intervyu-andriya-pishnogo-dlya-the-globe-and-mail-pro-bezperebiynu-robotu-bankivskoyi-sistemi-pid-chas-viyni-vidmovu-vid-emisiynogo-finansuvannya-byudjetu-ta-mijnarodnu-dopomogu> (in Ukrainian)

7. Mordan E.Yu., Zhuravka O.S., Didenko K.V., Kravchenko Y.I. (2021) Financial security of the banking system of Ukraine: essence and assessment. *Business information*, no. 1. Available at: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-1_0-pages-243_251.pdf (in Ukrainian)

8. The National Bank increased the limit for cash withdrawals in Ukraine from foreign currency accounts and specified a number of restrictions on cross-border transactions. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zbilshiv-limit-na-znyattya-gotivki-v-ukrayini-z-rahunkiv-u-inozemniy-valyuti-ta-utochniv-nizku-obmejen-na-transkordnonni-operatsiyi> (in Ukrainian)

9. NBU implements managed exchange rate flexibility, which will strengthen the stability of the currency market and the economy. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-vprovadjuje-kerovanu-gnuchkist-obminnogo-kursu-scho-posilit-stiykist-valyutnogo-rinku-ta-ekonomiki> (in Ukrainian)

10. Review of instruments of financial stability in the conditions of martial law in Ukraine (September-October 2023). Available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voeyennoho-stanu-v-0> (in Ukrainian)

11. Pravdykovska I.I., Doroshenko N.O. (2022) The impact of the war on the banking system of Ukraine. *Young Scientist*, no. 9(109), pp. 150–156. (in Ukrainian)
12. On amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the effect of norms during the period of martial law: Law of Ukraine of 2010 No. 2120-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (in Ukrainian)
13. Sytnyk N.S., Pritsak Y.M. (2023) The banking system of Ukraine in the conditions of war: risks and security assessment. *Young scientist*, no. 6(113), pp. 94–98. (in Ukrainian)
14. Sytnyk N.S., Stasyshyn A.V., Blaschuk-Devyatkina N.Z., Petyk L.O. (2020) Banking system: study guide. Lviv: LNU named after Ivan Franko, 580 p. Available at: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/Blaschuk_Petyk_13_end.pdf (in Ukrainian)
15. Strategy of economic security of Ukraine for the period until 2025: Decree of the President of Ukraine dated 11.08.2021. No. 347/2021. Government Courier dated 13.08.2021. No. 156 Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text> (in Ukrainian)
16. Strategy for the development of the financial sector of Ukraine. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=5 (in Ukrainian)
17. The government made a decision to optimize the state programs "Affordable loans 5-7-9%" and "Affordable financial leasing 5-7-9%" in the conditions of martial law. Ministry of Finance of Ukraine. 2023. Available at: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_uriad_priiniav_rishennia_dlia_optimizatsii_derzhavnikh_program_dostupni_kreditu_5-7-9_ta_dostupnii_finansovii_lizing_5-7-9_v_umovakh_voiennogo_stanu-3884 (in Ukrainian)
18. The procedure for providing refinancing loans to support banks' liquidity has been clarified. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/utochnenoporyadoknadannyakreditivrefinansuvannya-dlya-pidtrimki-likvidnosti-bankiv> (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 24.11.2023